

El haikú: la poesia del silenci

El haikú és un gènere poètic japonès de molta tradició i popularitat al seu país. Grans poetes, des del segle XVII fins a l'actualitat, han destacat en el seu conreu: Bashō, Buson, Issa, Shiki... El haikú consta només de tres versos, de 5, 7 i 5 síl·labes (4-6-4 si comptem fins a l'últim accent de cada vers). Als ulls d'un lector europeu, la primera cosa que sorprèn d'aquests poemes és la seva brevetat. Hom té la sensació de trobar-se davant d'una miniatura. Com és possible que en només 17 síl·labes es pugui expressar una emoció poètica? En les nostres latituds, normalment, tenim una idea molt diferent del que ha de ser un poema: més llarg i ambiciós, més reflexiu i abstracte, més carregat de figures i d'altres recursos retòrics, un artefacte verbal on el poeta desplega el seu enginy i el seu domini del llenguatge.

El haikú és fruit d'una altra tradició artística i d'una sensibilitat molt diferent. El poeta s'obliga a concentrar al màxim la seva obra, a rebutjar qualsevol recurs superflu, a destil·lar el seu món en unes poques paraules, abandonant qualsevol pretensió discursiva. No busca dilatar el poema, sinó comprimir-lo fins a deixar-lo a un pas del buit i del silenci.

El resultat és una poesia senzilla i humil, que fa de la simplicitat la seva màxima virtut. Una poesia essencialment descriptiva i estacional. El poeta obre els ulls al món i capta l'instant: la fulla que cau, la lluna que projecta les ombres dels arbres sobre el terra, l'ocell que s'atura sobre una branca... Aquestes coses, aparentment insignificants, adquireixen, aïllades dins el buit del poema, una ressonància especial i misteriosa: la cristal·lització del món en quatre paraules, la perpetuació de l'instant efímer, la captació del detall insignificant i minúscul que esdevé, de sobte, estranyament revelador.

El haikú, en la seva simplicitat i sense cap pretensió didàctica, ens dóna algunes lliçons significatives. Heus aquí el que, entre altres coses, ens ensenya: estigues més atent al detall que a la globalitat, perquè la part sempre és més suggestiva que el Tot; si una cosa es pot expressar en un mot, no n'utilitzis dos, per bé que l'ideal seria no utilitzar-ne cap; busca més el silenci que la paraula, la buidor abans que la plenitud, la pàgina en blanc abans que el full ple de paraules; fuig de les grans paraules i de les grans idees: parla només d'allò que veus, d'allò que toques, d'allò que tastes; no parlis mai de l'Eternitat, busca-la en les seves petites manifestacions en els petits instants de cada dia.

* * *

A finals de l'any passat va aparèixer un recull de haikús japonesos traduïts al català, en el qual van col·laborar decisivament dos ciutadans de Torroella de Montgrí: Jordi Pagès, que amb el seu coneixement de la llengua i la cultura japoneses em va auxiliar en la traducció, i Harumi Saito, que va cal·ligrafar en japonès els haikús, per deixar constància de la bellesa plàstica d'aquests poemes, més escaients per a una contemplació silenciosa que per a la recitació. El recull es titula *Marea baixa (Haikus de primavera i de tardor)*.

Esperem que ben aviat pugui sortir el volum complementari, amb haikús de tardor i d'hivern, com els que tot seguit reproduïm aquí.

J.N. Santaeulàlia

枯枝に

鳥の止まりけり

秋の暮

Un corb s'atura
sobre una branca nua.
Vespre d'octubre.

Bashō

秋ふけて

木の葉衣の

案山子かな

La tardor avança.
Vestit de fulles seques,
l'espantaocells.

Otsuyu

静
さ
は
栗
の
葉
沈
む
清
ろ
か
な

Calma. Una fulla
de castanyer s'enfonsa
dins l'aigua clara.

Shōkaku

L'alta muntanya,
reflectida dins l'ull
de la libè'lula.

Issa

A l'altra cambra
s'apaga el llum. La nit,
que freda es fa!

Shiki

Entre ombres d'arbres
la meva ombra camina.
Lluna d'hivern.

Shiki

La nit, que llarga!
Diu els meus pensaments,
el so de l'aigua.

Gochiku

Cap al meu foc,
el vent va arreplegant
les fulles mortes.

Ryōkan

Calma i silenci.
Sobre les fulles seques,
trepig d'ocells.

Ryushi